

ZÁPIS

Zápis z obhajoby disertační práce

Studentka:	Radka Šustrová
Datum narození:	11. 8. 1986
ID studia:	342840
Studijní program:	Historické vědy
Studijní obor:	České dějiny
Název práce:	„Sociální politika a nacionalismus v Protektorátu Čechy a Morava“
Jazyk práce:	čeština
Jazyk obhajoby:	čeština
Školitel:	doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.
Oponenti:	prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc. prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
Datum obhajoby:	27. 6. 2018
Místo obhajoby:	FF UK, nám. Jana Palacha 2, Praha 1, místnost č. 208
Termín:	řádný
Předseda komise:	prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.
Přítomní:	prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc. doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc. doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc. PhDr. Mgr. Barbora Štolleová, Ph.D. PhDr. Jan Randák, Ph.D. Mgr. Kateřina Čapková, Ph.D.

Školitelka: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

9:05 Předseda komise Ivan Šedivý zahájil obhajobu, představil sebe a přítomné členy komise a omluvil nepřítomnost oponentů. Přítomným pak představil studentku.

9:10 Školitelka seznámila přítomné stručně se svým hodnocením studentčina studia a její disertační práce, které uvedla ve svém písemném vyjádření. Uvedla zejména, že Radka Šustrová se stala etablovanou členkou historické obce. Předkládaná práce je mimořádně zdařilou syntézou, v níž studentka zúročila i své předchozí politologické studium, vycházela z kvalitního metodologického základu i usilovného archivního studia. Dodala, že očekává knižní vydání práce.

09:15 Studentka seznámila přítomné s tezemi své disertační práce. V práci si položila mimo jiné otázku, kdo byli klienti veřejnoprávní sociální politiky a jak vypadá institucionální struktura sociální politiky ze strany státu, resp. kvazistátu. Zaměřila se mimo jiné na procesy exkluze a inkluze praktikované v každodenní sociální praxi a posuny ve vnímání národa, rasy a etnicity, kdy

v nacistické definici je společnost redukována na biologicky definovaný národ. Metodologickými inspiracemi jí byla mimo jiné studia současných multinacionálních společností Kanady a Belgie. Zúročila rovněž své studium v Německu, mimo jiné náhled do debaty o pojmu *Volksgemeinschaft* jako analytické kategorii. Podle studentky lze dělit sociální politiku první poloviny 20. století do tří fází: (1.) budování demokratického státu (1918–1938); (2.) budování pospolitosti (1938–1945; ústup z mezinárodních fór, důraz na konzervativní hodnoty a morálku, první „národní očista“, konsolidace česko-německých vztahů); (3.) budování národního státu (od roku 1945; čerpá výrazně z obou předchozích období). Z této trojice tematických rámců vyplývá struktura první části práce. Na ni navazují tematické kapitoly, zabývající se politikou práce, zdraví a rodiny.

Studentka následně představila závěry své práce. Podle ní období let 1938–1945 nenarušilo kontinuitu sociální péče, kdy hlavním cílem nadále zůstalo zajištění funkčnosti a stability území. Za hlavní znak a nejsilnější diskontinuitní rys požaduje rasovou a nacionální exkluzivitu, související v posunech ve vnímání osob vylučovaných z komunity. Jako základní funkce sociálního systému rozlišuje funkce represivní, motivační a zaopatřovací. Do organizace sociální politiky byly zaangażovány protektorátní české instituce od nejnižší po nejvyšší úroveň. Toto angažmá protektorátních aktérů ukazuje, jak se Češi podíleli na legitimitě režimu. Jako vnitřní mezník vnímá leden 1942, kdy v platnost vstupuje Heydrichova reforma protektorátní správy. Od této chvíle je sociální systém více v rukách německých expertů, kteří měli v předcházejících měsících a letech dostatek příležitostí poznat specifika českého sociálního systému. Představila dále specifika týkající se zajištění péče o německé obyvatelstvo – na rozdíl od české sociální podpory zde bylo nutné budovat zcela nové institucionální zakotvení. Sociální politika se vyznačovala étosem pokroku a modernizace. Během protektorátního období dochází k výraznému zpřehlednění struktur sociální péče, který s sebou nese i lepší kontrolu. To se týká mimo jiné proměn úrazového pojištění a zavedení nového lékopisu. Zmínila dále problematiku zdravotních prohlídek mládeže a téma novomanželských půjček jako opatření zvyšující porodnost.

09:40 Předseda komise prof. Šedivý seznámil přítomné s hlavními body posudku prof. PhDr. Jaroslava Kučery, CSc., a se závěrem, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě. Podle názoru oponenta exkurz, který se zaměřuje na srovnání sociální politiky Protektorátu, Dánska, Nizozemí a vichystické Francie, nepřekročil rámec poznání danou dosavadní sekundární literaturou. Upozornil dále na nesnadnost rekonstrukce intencí jednotlivých složek a subsložek protektorátní správy. Oponent položil studentce tyto otázky: (1.) Proč česká společnost byla tak

náhle ochotna akceptovat praxi zaměřenou na tak výrazné exkluzi jednotlivých složek obyvatelstva? (2.) Kdo byl v očích české společnosti Židem a jak byl tento pojem chápán a definován v praxi?

09:45 Předseda komise prof. Šedivý seznámil přítomné s hlavními body posudku prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc., se závěrem, že doporučuje předloženou disertační práci k obhajobě. Oponent upozornil chybějící starší edice v seznamu literatury. Podle něj se první část dopouští určitých zjednodušení. Při publikaci by proto zvážil dopracování této části před publikací práce. Oponent pozitivně vyzdvihl mimo jiné exkurz zaměřený na srovnání sociální politiky. Upozornil dále na fakt, že řada otázek byla sledována československou exilovou vládou a upozornil na možnosti využít záznamů z jejího jednání.

09:50 Studentka reagovala na posudky oponentů a jejich položené otázky. Souhlasí s názorem prof. Kučery o malé akceptaci inkluzivních tendencí u meziválečné československé společnosti. Inkluzivní tendence meziválečné československé společnosti souvisela především se snahou oslabit nacionální nepřátele, Maďary a Němce. V odpovědi na 2. otázku prof. Kučery poukázala na fakt, že česká protektorátní vláda byla poměrně dost iniciativní v otázce arizace židovského majetku, kterou zdůvodňovala zájmy a potřebami českého národa. Nesouhlasí proto s tezí, že definice židovství byla z české strany kulturně založená. Upozornila zde, že v období 2. republiky se židovskou otázkou zabývala lékařská komise a celá otázka měla už v tomto období rasový podtext. Věnovala se dále otázce rasového diskurzu v jazyku používaném institucemi sociální péče; tento rasový diskurz přetrvává i po roce 1945. Oponovala námitce prof. Kučery o nadbytečnosti srovnávání protektorátní sociální politiky se situací na okupovaných území západní Evropy, toto srovnání není obvyklé ani v zahraniční historiografii. K posudku prof. Kuklíka uvedla, že první kapitola chápala jako úvodní, která načrtává základní témata a otázky debaty o sociální politice první republiky, chápala je pouze jako témata a otázky pro následnou diskusi. Téma exilového vnímání protektorátní sociální politiky považuje za možný směr obohacení práce.

10:05 Předseda komise zahájil diskusi.

Doc. Němeček upozornil na pramenný potenciál vládního exilového časopisu *Čechoslovák*. Vyjádřil se dále k exkurzu srovnávajícímu sociální politiku. Položil otázku, jakým způsobem vysvětlit rozdílný poměr německých úředníků a domácího obyvatelstva v jednotlivých okupovaných území.

Studentka uvedla, že počet německých úředníků byl značně proměnlivý. Vyšší počet německých úředníků na území Protektorátu byl dán odlišným chápáním protektorátního prostoru jako prostoru obývaného kulturně méněcenným českým obyvatelstvem a zároveň strategickou důležitostí Protektorátu (to je ilustrováno mimo jiné na faktu, že řada vysokých úředníků přesunula na území Protektorátu své rodiny).

Dr. Čapková uvedla, že byla nadšena tezemi vznesenými ve studentčině práci. Uvítala by, kdyby byla v práci více zohledněna kontinuita ve vnímání a postavení Romů. Upozornila dále na malý počet českých obětí 2. světové války v komparativním srovnání a na vysokou efektivitu státního aparátu v likvidaci českých Romů. Podala podnět propojit výzkum s otázkou velké efektivity zásobovací infrastruktury v českých zemích.

Prof. Šedivý zdůraznil, že některé z problematických prvků sociální politiky s sebou nese první republika. Zeptal se na otázku, zda v mezinárodním srovnání existovala v tomto směru výjimka. Studentka odpověděla, že spíše ne, to však neznamená, že by sociální problémy první republiky nebyly vnímány dobovými aktéry.

Dr. Randák upozornil na kontinuity mezi sociální politikou protektorátu a 50. let (např. povinné dětské prohlídky). Zeptal se, zda podle studentčina náhledu byly tyto kontinuity vnímány současníky. Podle studentky tomu tak nebylo.

Dr. Štolleová se zeptala, do jaké míry je v dobových dokumentech hodnocena efektivita dobových opatření. Studentka upozornila na jednoznačnou efektivitu některých opatření (např. rekreace), pro komplexnější zodpovězení ovšem prameny neposkytují dostatek informací. Upozornila dále na snahu o snižování pracovních úrazů, kdy byl omezen počet smrtelných úrazů.

09:25 Předseda komise ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

Předseda komise seznámil studenta a přítomné s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky, počet členů komise 7 – přítomno členů komise 7 – kladných hlasů 7, záporných hlasů 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována prospěla.

Zapisovatel: Petr Píša

Jméno a podpis předsedy komise:

Jméno a podpis dalšího člena komise: